

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на доц. д-р Мирела Велкова Велева-Ефтимова

на тема

„Динамика на националните интереси като условие за реализацията на Източното разширяване на ЕС“

за присъждане на научната степен „доктор на науките” по научна специалност

3.3. Политически науки (Европеистика – политика на разширяване на Европейския Съюз)

от проф. дсн Георги Димитров Димитров,

Катедра Европеистика при ФФ на СУ „Св. Кл. Охридски“

Представеният за публична защита дисертационен труд на доц. Мирела Велева-Ефтимова е изготвен изцяло в съответствие с нормативната база и съдържателните стандарти, предвидени в Закона за развитие на академичния състав и Правилника на Софийски университет. Той е резултат от самостоятелно, оригинално, задълбочено научно изследване, което има пряка академична и политическа релевантност – и по неговата, доказана от автора, актуалност, и по приложимост на изводите при провеждане на разширителната политика на ЕС.¹

Макар текстът на този труд да е компютърно форматиран така, че да изглежда като заемащ 298 страници съдържателен текст от общо 319, то всъщност еквивалентът на обема само на съдържателната част е малко повече от 451 стандартни машинописни

¹ Те са ясно и стегнати изложени в заключението на дисертационния труд и са коректно резюмирани в автореферата.

страница!² Изложението е разгърнато паралелно като основен текст, съдържащ аргументацията на основната теза, и като бележки под линия, които въвеждат изключително важни пояснения, препратки и уговорки към тезата, но също така и постоянстваща концептуална и методологическа полемика с авторите, спрямо които Велева-Ефтимова отстоява своята позиция. Изследването е придружено от библиография на изключително интензивно използваната академична литература, включваща 238 заглавия, от които само 25 са на български, а даже не всички посочени в текста източници са отразени в този списък на позоваванията. Авторът е представил и списък от 37 първични източници – най-вече документи на основните институции на ЕС, но също и спомени и изказвания на участниците в разглежданите събития и процеси.

Изрично ще отбележа, че това е първият у нас академичен труд, който стъпва на отлично познаване и критично осмисляне на много широкия спектър от най-важни академични публикации в полето на обособилата се - през последните около 30 години - като самостоятелна научна дисциплина: изследванията на разширяването на ЕС (в рамките на традицията в проучванията на европейската интеграция). За съжаление, непознаването на тази традиция и на частната дисциплина е отчетливо разпознаваемо и по начина, по който се говори за разширяването на ЕС, и по начина, по който се пише, включително от академични лица у нас, за източните разширявания на Съюза. Смятам, че за последните десет години трудът на Велева-Ефтимова е единственият резултат на научно изследване в това поле, който би предизвикал реален интерес и интензивен отклик в академичните среди в чужбина – заради фундаменталността на поставените въпроси, оригиналността на гледната точка и неординерността, (даже провокативност - към цялата традиция!) на получените аналитични резултати. Това е и първото,

² Цитиранията тук ще следват номерацията на страниците от депозирания кратък вариант на дисертацията.

безпрецедентно у нас същностно интердисциплинарно изследване, което предполага осмисляне на интензивното взаимопроникване на икономически, правни и политически процеси с континентален обхват на разгръщане.

Съгласен съм с аргументите на автора, че необходимостта от провеждане на това изследване произтича от недостатъчно задълбоченото разбиране за естеството на разширителната политика на ЕС, особено - на начина на провеждане на Източното разширяване. А това е много рисковано за бъдещето на самия Съюз, защото той е обречен да продължава с разширяванията си под натиска от вътрешните си проблеми и геополитическата конкуренция с други глобални актьори. Казано накратко, дисертационният труд предлага - ни повече, ни по-малко - цялостно преосмисляне на политиката на разширяване на ЕС към страните от Централна и Източна Европа (СЦИЕ) – и като стратегия, и като подход, и като инструментариум, а съответно – и като конкретно исторически процес на разгръщане с особени посока, вариращи темпове и нееднозначни резултати.³

В решителен противовес на една условна, нека я наречем, „учебникарска“ представа за историята на Петото разширяване на ЕС, което по същество е една

³ „Източното разширяване на ЕС е изключително европейско постижение. Съюзът успява да доведе до край и то за много кратки срокове един безпрецедентен по своите мащаби и фундаментални социално-политически предизвикателства процес. Разширяването създава достатъчно условия за гарантиране на мира и икономически просперитет чрез преодоляване на трайното разделение между Източна и Западна Европа.“ с 36.

Обаче – „[...]Няма съмнение, че има акт на присъединяване на СЦИЕ към ЕС, но зад този акт не е гарантирано, че има факт на европеизацията на тези страни. Този несъвършен (от гледна точка на целите на Петото разширяване) резултат може да бъде разглеждан като особен характер на самия процес, който е отвел към резултата. Така възниква важната изследователска задача - да се обясни от какво е обусловен този характер на процеса, който разпознаваме в незавършения социално-политически резултат.

В този контекст целта на настоящото изследване е да реконструира хода на Източното разширяване, отчитайки реалността на националните интереси, които обуславят и характера, и начина на провеждане на политиката на разширяване и спецификите на използвания инструментариум, и следователно неравностойността на настоящите резултати в различните сфери на европеизация на националните общества в СЦИЕ.“ С 36-37

идеализирана, юридизирана (да не се бърка с „юродизирана“, макар да има основания и за такава оценка) и, по същество, безусловно и безкритично оптимистична визия за този процес, който изглежда като дължимо, естествено реализиране на най-положителното развитие на европейската икономическа и социално-политическа действителност, авторът застава на една трезва, аналитично-критична гледна точка. Изрично трябва да се подчертае, че става дума за критика не в смисъл на „изобличаване на недостатъци“, а строго в Кантовия смисъл – „изследване на условията за възможност“. Това означава най-малкото две неща:

Първо, много е важна отправната точка за разглеждане на историческия процес – през неговия настоящ резултат. Повече от 10 години след успешното разширяване на ЕС към СЦИЕ вече е възможно да се направи обективна, академична оценка на сложно-диференцираните, разнопорядкови и разнопосочни резултати от членството в ЕС, които само частично съвпадат с преднамерените цели на Петото разширяване. Всъщност, може да се твърди, че преобладаващата част от научната традиция, с която спори авторът на дисертацията, не разполагат с тази – познавателно привилегирована – гледна точка. А именно от нея възникват най-важните въпроси, относно същината на разширителната политика на ЕС, на които дисертацията предлага подробни и убедителни отговори.

Второ, познавателна цел на изследването не е да открие нови факти, а да се намери обяснение за особения характер на процеса, който с неизбежност отвежда към качеството на неговия краен резултат.⁴ Точно в това е голямото постижение на

⁴ „За разлика от доминиращата изследователска перспектива в анализирането на Източното разширяване, която разглежда разширителната условност като естествена даденост, спрямо която страните членки и страните кандидатки са „външни“ фактори на влияние, настоящото изследване преобръща тази перспектива. То приема националните интереси на страните от ЕС като непреодолима, макар и динамично променяща се даденост, спрямо която политиката на разширяване е само инструмент. Тази гледна точка позволява ревизиране на разбирането на политиката на условност. От една нормативна перспектива може да изглежда, че приложението ѝ е дефектно и декларативно, повече, отколкото

дисертационния труд – той защитава убедително тезата, че особеностите на проблемите на страните-членки на тогавашния ЕИО и след това - ЕС, чието решение би трябвало да бъде Петото разширяване, се оказват ключов детерминант на позициите, които тези страни заемат към хода на процеса, обуславящи неговите особености като характер, неравномерно темпо и краен, (но твърде нееднозначен, дори противоречив) резултат.

Както казва авторът:

„ В степента, в която изследването е предложило убедителен отговор на въпроса:

как характерът на задачата (съдържаща изходното противоречие), решавана от Петото разширяване на ЕС,

обуславя характера на протичане на процеса – през особени фази и с характерен, (развиващ се във времето) инструмент,

чийто резултат носи в себе си същия качествен характер на реализираните го политически взаимодействия (и поне частично е решение на изходното противоречие),

в тази степен изследването ще може да се смята за постигнало своите цели.“ (с 53).

Тъкмо защото свършената изследователска работа безусловно отговаря на тези много високи, макар и тясно ограничени, очаквания към нейния резултат, то оценката за резултата не може да е друга освен – категоричен успех!

Много важна предпоставка за този успех е отличното владение на пълнотата и подробностите във фактологическия материал, с който борави анализът. Като професионален историк авторът е издирил, намерил и систематизирал изключителното

въздействащо, но реалността на интересите прави точно такова нейно конструиране и приложение базисно условие за постигане на иначе невъзможния резултат на присъединяването на посткомунистическите страни към страните на европейския капитализъм с поне двувековна представителна демокрация.

Именно от тази гледна точка, настоящето изследване си поставя за цел не да преразкаже добре известни факти относно Източното разширяване, а да преосмисли и обясни социално-политическото естество на процеса.“ с 48.

многообразие на променящите се национални интереси на страните членки на ЕС за около 20-годишен период, в защитата на които - чрез каскада от компромиси - се постига и компромисният краен резултат от Петото разширяване. Самият обхват и сложност на тази задача са такива, че дори само това да бе направено, щеше да е достатъчно основание да оценим дисертационното проучване като изключително успешно.

Обаче основната амбиция на проучването е на съвършено друго – много по-високо равнище.⁵ **Въвличането именно на динамиката на устойчивите, но и променящи се национални интереси на страните членки на ЕС, не само разширява и обогатява представата за съдържанието на историческия процес. Обратното – това не е допълнение към вече известното, а преобръщане, както казва авторът, на перспективата към изследвания предмет.** В резултат от точно това преобръщане обаче става възможно да се разбере предметът по съвършено нов начин, т.е. да се обяснят неговите „странности“, които в предходната литература са – в най-добрия случай – отбелязвани, но като „дефекти“ на проведената на практика политика за разширяване на ЕС, (влизаща в противоречие с принципите си, които иначе са императивно дължими с оглед постигане на целите на разширяването). В този смисъл **смятам за най-важно постижение на дисертационния труд предложената оригинална концепция, която осмисля особеностите в хода на процеса.**

⁵ „Тази организация на изложението съответства на един традиционен исторически подход. Но, тя позволява реконструиране тъкмо на структурната динамика на целия процес на Източно разширяване от гледна точка на качествено своеобразие на всяка една от фазите, отместваща процеса напред. Така, наред с хронологично проследяване на основните стратегически решения (макро-решения) от дневния ред на процеса, анализът предлага и тяхната концептуализация през предложената аналитична рамка – интереси, компромиси и резултати – за всяка една от неговите фази. Този подход позволява открояване значението на компромисите като отразяващи националните интереси на страните от ЕС за хода на Източното разширяване и съответно мястото на политическите сделки в един процес, който е основан на прилагане на нормативни принципи, но съобразно твърдата реалност на политиката.“ с 53.

И точно тук е най-важното предимство на заетата аналитично-критична гледна точка през резултата на процеса. Всъщност, като правило основната традиция в изучаване на разширяването на ЕС бяга от разглеждането на националните интереси в систематична дълбочина не само защото интересите по принцип се смятат за нещо изначално и неотстранимо егоистично (а, в това им качество, са същностно противоречащи на интеграционния процес, който е ориентиран към взаимност, солидарност и пр. високи алтруистични идеали). Относително спорадичното и маргинално внимание към различните, противоречиви и преминаващи дори в конфликти националните интереси е обусловено от факта, че те имат твърде малък обяснителен потенциал по отношение на успеха на „Източното разширяване“. Само храбростта на автора на дисертацията да постави за отправна точка на изследването незавършения характер на резултата, което прави интересни особеностите и вътрешните противоречия в хода на разгръщането на процеса, **открива перспективата към обяснителния потенциал на динамиката на националните интереси**, която именно е подчертана и в заглавието на дисертационния труд.

Само че това задължително предполага към началото на процеса да се подходи през призмата на чудовищния проблем, който Източното разширяване на ЕС е следвало да реши – то трябва да завърши, защото би било единственият траен гарант за мир, стабилитет и просперитет в цяла Европа, но пък в началото на 90-те години на миналия век то изобщо не може дори да започне (и поради това тръгва с първи скромни и двусмислени стъпки - не с цел да завърши, а да се отложи). Но тъкмо тази концептуално-методологическа логика в подхода на автора го задължава да започне от там, откъдето цялата предходна академична традиция изобщо не предполага, че трябва да се тръгне – от историята на взаимоотношенията между ЕИО и СИВ, която, повърхностно погледнато, сякаш няма общо със самото разширяване на ЕС, който

тогава даже не е и съществувал. Без същностно изясняване на невъзможността за партньорство между двете разнокачествени обединения, която е причината за провалите на всички опити за установяване на взаимодействие между тях, не може да се разбере и присъщото на началото на процеса на Източното разширяване противоречие, изглеждащо тогава като практически неразрешим проблем. Оттам тръгва и логиката в последователните компромисни стъпки, както е обяснила Велева-Ефтимова, които и отвеждат, в крайна сметка, към компромисния и нееднозначен, но пък вече наличен днес резултат.

Така че, за разлика от публикуваната в началото на тази година много интересна монография на автора, в която историята на динамиката на националните интереси като ключов фактор е стройно изложена, в настоящия дисертационен труд най-важното е новото, **концептуално-методологическо осмисляне на исторически динамичния (сякаш неусетно качествено променящ се) проблемен-предмет Източно разширяване на ЕС към СЦИЕ**. Не е случайно, че тя е изложена не само като заемане на позиция към съвременните международни дебати в академичната литература в първа глава на дисертационния труд, но и поддържа този дебат като постоянстваща аналитична призма през целия ход на изложението.

Предложеното оригинално концептуално решение на проблема за особеността на това разширяване, в хода на което се налага и разгръщането на специфичен инструмент на политиката на разширяване – разширителната условност, която, както доказва авторът (с 80 и следващите), получава свършено различна смислова значимост и политическа тежест, (но и задължителна непоследователност в приложението, въпреки че се превръща сякаш в синоним или заместител на политиката на разширяване на ЕС), е толкова сложно и неочевидно, че се боя да не остане неразбрано от голяма част от читателите на дисертационния труд. А те трябва да са много, защото

този труд – убеден съм – следва да стане отправна точка за всички следващи изследвания върху разширяванията на ЕС и, по-общо, на интеграционния процес в Европа.

В тази връзка ще си позволя да открия още едно по-частично, но ключово важно обяснение, предложено от Велева-Ефтимова, в което смятам, че се кондензира тъкмо сложността на нейната концептуално-методологическа работа. Макар във втората част на втора глава да е доказано с исторически факти, че динамиката на сложните национални интереси *винаги* е влияла върху хода на евроинтеграционния процес, то *значението на тази динамика именно при разгръщането на Източното разширяване е особено съществено, по различен начин:*

„Избраната [от ЕС] стратегия е да няма отговори, а да се остави ходът на събитията „да решава“.

При това положение не ситуацията, а нейната дефиниция се оказва решаваща, а страните членки проявяват особена настойчивост точно те (всяка от тях) да дефинират ситуацията спрямо собствените си интереси. Отговорите на стратегическите въпроси са силно повлияни от националните интереси, така че придобиват непоследователен и противоречив компромисен характер. От една страна, тези отговори се променят във времето в съответствие с промяната на геополитическата ситуация (интерпретирана по различен начин от всяка страна членка), а от друга – са основани не толкова на ясно разписани правила и принципи, колкото на индивидуални национални предпочитания.“ (с 221-222).

С други думи, изходният - сякаш неразрешим - проблем обуславя невъзможността да има устойчива, цялостна, вътрешно стройна присъединителна стратегия. А вече вътре в тези рамкови условия на „неопределеност“ решаващо значение придобиват вариациите в конкретните исторически ситуации. Обаче именно на този особен исторически терен – подчиненост на процеса на доминиращо въздействие на конкретните ситуации – става ключово съществено онова, което Азък

Уилиъм Томъс нарича „дефиниране на ситуацията“, (с което се има предвид, че нейният обективен резултат пряко зависи от придаваните ѝ субективни смисли). Откъдето вече става централна ролята на динамиката на националните интереси, специфициращи съдържанието на „дефиницията на ситуацията“. Това е още един важен обяснителен момент защо предходната академична традиция няма сетива за ключовата значимост на националните интереси в хода на Източното разширяване, доколкото то не се схваща в неговата качествена различност от предходните и, съответно, към политиката на разширяване не се гледа в перспективата на решение в дълбочина на фундаментален социално-исторически проблем.

От казаното дотук става ясно, че като цяло съм съгласен със смисъла на откритието в автореферата три основни научни приноса на дисертационния труд. Аз обаче по много по-ясен и категоричен начин бих подчертал и концептуалното, и методологическото откривателство, които сега са малко трудно разпознаваеми във формулировката на втория принос.

Освен това бих извел като самостоятелни допълнителни приноси, първо, не просто обогатяването на научната традиция, а критичната полемика с нея – тъкмо с оглед *преобръщането на перспективата към Източното разширяване, от която става възможно обяснението на неговата характерност*. Второ, самостоятелна стойност има стройното систематизиране на преизобилния фактологичен материал в устойчивата конструкция на триадата – конфликтни национални интереси на страните членки на ЕС; компромиси между тях относно посоката, темповете, съдържанието и териториален обхват на разширяването; резултати от моментните решения за хода на цялостния процес. Трето, обяснението за историческата логика в особения „инструментален статут“ и *особеностите в начина на приложение на политиката на разширяване на ЕС чрез условност*. Четвърто, но не и последно – особено в ценностен

план, реалната интердисциплинарност на изследването, съчетаващо историческа, правна, икономистска и политологична компетентност, е много важно постижение, защото е изключително рядко срещано.

Като цяло авторефератът е изключително сполучлив, защото е стегнат, ясен и убедително изяснява познавателната задача и получените изследователски резултати. Всеки, който е писал автореферати, а и е чел достатъчно произведения от този жанр, знае каква мъка е справянето с това предизвикателство, което е и обяснението за редките случаи на успех в този жанр. Смятам, че успехът на Велева-Ефтимова в това отношение е бил в решаваща степен облагодетелстван от самата логическа стройност и сила на разгърнатата в дисертационния труд цялостна концепция и поради това нейното резюмиране в 20-те страници на автореферата е било относително по-леко.

Като слабости на автореферата ще отбележа две неща:

Първо, с неоправдано самоподценяване авторът не е назовал приносите си в прав текст, а ги крие срамежливо в незначещ нищо раздел, озаглавен „Заклучение“. Не става дума за заключение от автореферата – няма нужда от такова; има нужда от научни приноси и, слава Богу, такива има напълно достатъчно за успеха на дисертационния труд.

Второ, в автореферата задължително трябва да бъдат посочени публикациите на автора по темата на дисертацията. По стечение на обстоятелствата, познавам и монографията на доц. Велева-Ефтимова, и научните участия в конференции, и предходните студии, така че мога да установя и приемствеността на проблематиката от тези предходни публикации, и качествено новото в дисертационния труд, за което вече стана дума по-горе. Но това е, като правило, важен пропуск, който не бива да се омаловажава.

Тези забележки ми позволяват да премина и към особеностите на дисертационния труд, които са основание за критично отношение, но в един напълно конвенционален смисъл на думата „критика“.

На първо място, най-важното постижение – интердисциплинарният подход на автора е реализиран на определена „цена“: понятиятната употреба е не навсякъде достатъчно строга и при един дисциплинарен пуризм дори би могло да се говори за грешки. Съответно и концептуалната консистентност на изгражданата теза е не винаги достатъчно последователно защитена, колкото и да е ясно разпознаваема и в конкретните текстове („в прав текст“), и въплътена в композицията на труда.⁶ Признавайки, че в научната литература няма еднозначно прието понятие за „интерес“, както и това, че смисловото ограничение, въведено от автора, е достатъчно продуктивно за целите на проведения анализ, то смятам, че в понятието има допълнителен евристичен потенциал, който би дообогатил дълбочината на анализа. Това, че примерно, Карл Марк, за когото понятието „интерес“ е фундамент на цялата му концепция, никъде не го е дефинирал, не е основание днес да възпроизвеждаме неговото безгрижие към понятиятната строгост.

Това е особено деликатен и предизвикателен въпрос, особено в светлината на значимостта на настоящия труд като отправна точка за бъдещи изследвания, т.е. като

⁶ В тази връзка е изключително важно, че тезата за изходното противоречие на решаваната проблемна ситуация, което преминава във вътрешна противоречивост и компромисност на всяка една от междинните фази на процеса, е намерила и композиционен израз в структурирането на подчастите на изложението:

3.3. Резултати – насърчаване/отлагане на разширяването.....с.144
4.3. Резултати – утвърждаване/политическа пропускливост на политиката на условност...с.210
5.3.Резултати – успех на ускоряването/незавършена европеизация.....с.287

„канон задаващ текст“. Разбира се, в България е много трудно да се говори за понятийна строгост – особено по отношение на понятия относно европейската интеграция, която няма местна „почва“ и традиция. Например, Agenda 2000 у нас обичайно се превежда като „План 2000“, най-вероятно защото на превеждащите изрази по този начин много им се е искало това да е план. Обаче, ако човек хем е чел въпросния документ, хем знае в какво се състои разликата между разнопорядковите управленски документи „програма“ и „план“, а и държи българският превод да е верен към съдържанието на Agenda 2000, няма как да се придържа към създадената безсъдържателна инерция. По същия начин у нас на правителствено равнище навсякъде „върховенство на правото“ се превежда като „правова държава“, а само академични среди и неправителствени организации говорят за върховенство на правото, бъркайки го обаче с върховенство на закона. В тази връзка ще си позволя да привлека вниманието към превода на Europe Agreement(s) като „Европейски споразумения“, знаейки, че това е широко разпространена практика. Обаче в този български превод се губи ключовото намигване в името на споразуменията, съдържащо се в неправилната граматическа формулировка. Както е ясно обяснено в специализираната литература, това име е преднамерено избрано, защото обещава онова, което самият документ не съдържа – обещанието за единна Европа. А това е особено важно тъкмо в контекста на изгражданото от Велева-Ефтимова доказателство за противоречивия характер на междинните стъпки, отвеждащи към следващата фаза на Източното разширяване.⁷

По същия начин стои въпросът – особено в светлината на собствено авторската теза - за твърде необичайното отношение между ЕС и ЕИО. Авторът изрично обяснява,

⁷ Това е особено важно за текста на стр. 126. – „За да бъде подчертано значението, което ЕИО отдава на споразуменията за асоцииране и съответно на изграждането на стабилни връзки със СЦИЕ, те са наречени „европейски“.“

Аз бих търсил някаква странно звучаща езикова конструкция, примерно, „Споразумения за Европа“ – дори това конкретно предложение за превод да е неприемливо, то алтернативата следва да се привлече вниманието на читателя към реалността на проблема по някакъв друг начин.

че претенцията на ЕС да е нещо много повече и качествено различно от ЕИО, но на практика Съюзът е в много по-висока степен екстензия именно на икономическите общности, колкото и да декларира приоритетност на новите политическо-ценностни измерения на интеграцията след 1993г. В текста на дисертацията са останали на някои места рецидиви от предишни варианти на ръкописа, в които двете фази на евроинтеграцията не се разграничаваха достатъчно категорично.⁸ Например, „Глава III. ЕС и перспективата за Източно разширяване (1989-1993).с.101.“ Преди 1993г. ЕС не е съществувал и не може да е подлог в изречение, в което става дума за неща преди този исторически момент.

Няма да пропусна възможността да отбележа също, че в правописно – най-вече, но не само в пунктуационно – отношение трудът съдържа огромно поле за оптимизация. Когато се изследват сложни отношения, мисълта става сложно-съставна и без граматическа строгост, съдържаща се в правилната пунктуация, понякога става трудно да се разбере мисълта на автора. Или възникват недоразумения, като например в случая, в който се появява „критерий от Копенхаген“ (в единствено число).⁹ Недоразумение от същия порядък - на занижено внимание – е и твърдението, примерно, че „ЕС е договор за партньорство между страни, които..“ (с 294). За читателят експерт е ясно, че това чисто лапидарна конструкция, редуцирала реалното твърдение, че Съюзът е социално-политическа реалност, основана върху договор за партньорство.... Но бедата е именно в тази неовладяна лапидарност на изказа на някои места , която

⁸ Характерен пример е бележка под линия №88 – „Илко Ескенази е ръководител на преговорния екип по Европейското споразумение за асоцииране между България и ЕС по време на управлението на правителството на Ф. Димитров (ноември 1991–декември 1992) – Ескенази, Асоцииране на България с ЕО, МО, 1994/1, с. 85.“ Няма как да е имало ЕС по времето на Ф. Димитров и не е случайно, че цитираният текст на Ескенази е със заглавие, отнасящо се до асоциирането на България с ЕО. Макар и малко на брой, подобни случаи категорично трябва да се избягат.

⁹ „Европейският съвет от юни 1993 г. в Копенхаген приема критерий, декларирайки, че членството на СЦИЕ ще стане факт тогава, когато...“ с 147

позволява образуването на устойчиви мисловни фигури, подменящи автентичната сложност на смисъла в твърдението.¹⁰

Позволявам си тези бележки, защото смятам, че дисертационният труд трябва задължително да бъде публикуван като нова монография, по възможност – в чужбина.

Неговата оригиналност, дълбочина в познаването и разбирането на изследваната проблематика, значимостта на постигнатите резултати, включително като основа за препоръки към бъдещата политика за разширяване на ЕС, ме убеждават да гласувам за присъждане на научната степен „доктор на науките” по научна специалност 3.3. Политически науки (Европеистика – политика на разширяване на Европейския Съюз) на автора доц. Мирева Велева-Ефтимова и да насърча колегите от журито да се обединим около тази оценка.

София, 15.06.2018

подпис:

Проф. дсн Георги Д. Димитров

¹⁰ Предполагам, че точно това е причината за повторението на същото, видимо дефектно изречение в автореферата на с 14.